

DİRENİŞ VE KARŞI DİRENİŞ HAREKÂTI ÖRNEĞİ OLARAK: AFGANİSTAN

Mehmet GÜNEŞ *
Özkan ÖZER **

ÖZ

Afganistan'da devlet otoritesin Afganistan genelinde tesis edilmesinde önemli rol oynayacak iki temel unsur Afgan güvenlik güçlerinin direnişçileri alt edebilecek yeterliliğe ulaştırılması ve Pakistan sınırının direnişçilerin sızmalarına karşı güvenliğinin sağlanmasıdır. Ayrıca, istikrara katkı sağlayacak unsurlar arasında, Taliban ile uzlaşma sağlanması, hükümet kurumlarının gerek ulusal gerekse yerel alanda işlerliğinin gerçekleştirilmesi, yaygın yolsuzluğun azaltılması, halkın güvenliğinin ve temel hizmetlere erişiminin sağlanması gibi unsurlar yer almaktadır. Bu hususlar direniş hareketinin gidişatına doğrudan etki edecek niteliktedir. Bu çalışmada asıl üzerinde durulan husus, NATO'nun Afganistan çatışma ortamı için modellediği karşı direniş hareketinin başarılı bir şekilde uygulanıp uygulanmadığına, uygulamada nasıl hatalar yapıldığına yönelik bir değerlendirme ortaya konulmasıdır.

Anahtar Sözcükler: Direniş, Karşı Direniş, Afganistan, Silahlı Çatışma.

AS A CASE OF INSURGENCY AND COUNTERINSURGENCY OPERATIONS: AFGHANISTAN

ABSTRACT

In Afghanistan, two basic elements will play an important role in establishing state authority across the country, Afghan security forces will be reached a capacity to be able to defeat the insurgents and is to provide security against infiltration of insurgents from the border with Pakistan. On the other hand, among the factors that contribute to stability are there such elements, reconciliation with the Taliban, and functioning government institutions in both national and local areas, the implementation of widespread corruption reduction, ensuring public safety and access to basic services. These matters are in nature that will directly affect the course of the insurgency movement. The main focus of this study is to provide an assessment on NATO's counterinsurgency model for Afghanistan conflict, as whether successfully applied and how mistakes made in practice

Key words: Insurgency, Counterinsurgency, Afghanistan, Armed Conflict.

---

*Doçent Doktor, Ufuk Üniversitesi İİBF, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, mehmet.gunes@ufuk.edu.tr

**Doktor, Genel Kurmay Başkanlığı, ozkanozer_2000@yahoo.com

GİRİŞ

Dünyanın çeşitli bölgelerinde terör olarak başlayan birçok olayın arkasında aslında devlet yönetimlerine karşı artan direniş hareketlerini görmek mümkündür. Bu olaylar klasik ayaklanma şeklindeki değerlendirmelerin dışında yeni formlarla icra edilmektedir. Zayıf veya güçsüz olarak görülen devlet yapılarına karşı sergilenen direniş hareketlerini artık birçok devlet açık veya gizliden desteklemekte, bazen vekâlet savaşı olarak geri planda yürütebilmektedir. Artan direniş hareketleri karşısında devlet yönetimleri ise çözüm olarak “karşı-direniş hareketleri” geliştirmiştir. İlk olarak Afganistan’da daha sonra Arap Baharı adı ile bazı ülkelerde ve halen Suriye ve Türkiye’de yürütülen ve bazen iç savaşa varan hareketlerin sebepleri arasında başarısız görülen ve başarısız olması istenen devletlere karşı desteklenen direniş faaliyetleri görülmektedir. Bu faaliyetlerin içeriğinin daha iyi anlaşılabilmesi için özellikle direniş hareketi denildiğinde ilk akla gelmesi gereken ülke olan Afganistan örneğiyle, önce SSCB daha sonra ABD’ye karşı ortaya çıkan direnişin sonuçlarının değerlendirilmesi gerekir.

11 Eylül 2001 saldırıları sonrasında ABD için Afganistan “zayıf” veya “başarısız” olarak isimlendirilen devletler arasında yer almaktadır (Fukuyama, 2005:111-115). Literatürde devletler için zayıflıktan kastedilen, etkili bir hükümet kontrolünün olmaması ve devletin temel fonksiyonlarını icra edememesi, bu çerçevede düzensizlik, suç ve nihayetinde silahlı çatışmanın gelişmesi için verimli bir zeminin oluşumudur (Geib, 2009:127-148). Afganistan’da Taliban rejiminin, 2002 yılında Karzai hükümetini devirmek için başlattığı mücadelesinin, 2006 yılında bir direniş hareketine (insurgency) dönüştürmesine de sebep olarak Afganistan’ın mevcut zayıf devlet yönetimi gösterilmektedir (Jones, 2008b; 7). 11 Eylül sonrasında El Kaide ve Taliban rejimine karşı başlatılan harekât, bir tarafta ABD’nin liderlik ettiği “Sonsuz Özgürlük Operasyonu”, diğer tarafta Afganistan merkezi yönetimine destek sağlamak amacıyla başlatılan “ISAF Harekâtı” olmak üzere iki farklı koldan yürütülmüştür. 2006 yılından itibaren bir direniş hareketi olarak ortaya çıkan Taliban hareketi ve bu direniş hareketine karşı NATO liderliğinde yürütülen karşı direniş hareketi (counterinsurgency), Türkiye ve Suriye başta olmak üzere yönetim karşıtı olarak direniş şeklinde ortaya çıkan dünyanın diğer bölgelerindeki benzeri olaylara ışık tutacak düzenleme ve sonuçlar içermektedir. Devlet gücünü yıkararak yerine güçsüz ve zayıf yönetimler tesis ederek daha kontrol edilebilir küçük devletçikler üretmeyi amaçlayan ve günümüzde sayısı artan direniş hareketlerindeki ana sebepleri açıklamaya çalışan bu çalışmada Afganistan’da uygulamaya konulan örnekler değerlendirilerek direniş hareketlerinin (insurgency) içerik ve doğası ile buna mukabil geliştirilen karşı direniş (counterinsurgency) gücünün askeri ve politik gerek ve hedefleri ortaya konulacaktır. Çalışmada ilk olarak direnişin tabanını oluşturan silahlı çatışma türleri incelenecek, daha sonra direniş hareketinin özellikleri, direnişin kırılması ve otoritenin tesisi için yönetimin yürüttüğü karşı-direniş hareketinin niteliği ele alınacak ve kuramsal yaklaşıma uygun olarak Afganistan’da yürütülen harekâtların sonuçları birlikte değerlendirilecektir.

1.KAVRAMSAL İÇERİĞİYLE SİLAHLI ÇATIŞMA TÜRLERİ VE YOĞUNLUKLARI

Genel olarak bir devletin en temel görevinin, kuvvet kullanımı üzerindeki tekeli koruyarak iç ve dış tehditlere karşı koruma sağlamak olduğu ve toprakları üzerindeki egemenliğini koruyarak güvenliği sağlamak olduğu kabul edilse de, iç savaş veya iç silahlı çatışma olarak yaşanan olayların kendi sınırları içinde güç kullanamayan zayıf ve kırılgan ülkelerdeki iki ya da daha fazla devlet dışı aktörler arasında meydana geldiği gözlemlenmiştir (Strand ve Dahl, 2010:1-17). Devletleri zayıflatmanın bir yolu olarak da öne çıkan silahlı direniş hareketleriyle

direnişçilerin, teröristlerin, milislerin ve savaş lordları gibi devlet dışı aktörlerin de yer aldığı iç çatışmalar oldukça yaygın hale gelmiştir (Klare, 2003: 27). Başlıca sebepleri arasında etkili hükümet kontrolünün olmaması ve devletin temel fonksiyonlarını icra edememesi, düzensizlik, suçun yer aldığı silahlı çatışmalarda devlet içi şiddet ve silahlı çatışmanın istikrarsızlığın nedenleri ve devletin başarısızlığının potansiyel katalizörü olduğunu da söylemek mümkündür (Geib, 2009:127-148). Gösterilen sebeplerden ötürü Taliban yönetimindeki Afganistan devletinin başarısızlığının ve yetersizliğinin de, El Kaide terör örgütünün bu ülkede barınmasına yol açtığını ve 11 Eylül terör saldırısını gerçekleştirmesinde uygun koşulları sağladığını söylemek mümkündür (Fukuyama, 2005:112). Yaklaşık beş yıl yönetimde kaldıktan sonra, 11 Eylül saldırıları sonrasında Afganistan'da yönetimi bırakmaya zorlanan Taliban rejimi, daha sonra 2002 yılında merkezi hükümeti devirmek için başlattığı mücadelesi ile 2006 yılında tam bir direniş hareketine dönüşmüştür (Jones, 2008b; 7).

“Değer, statü, güç ve kaynaklar üzerinde hak iddia etmek ve ele geçirmek için rakiplerini etkisiz hale getirmek” için yapılan bir mücadele olarak bilinen çatışma; doğasında eylem, uyumsuzluk ve aktörler şeklinde üç bileşenden oluşmakta ve asgari iki aktörün (tarafın) aynı zaman içinde mevcut kıt kaynaklar kümesini kazanmak için çabaladığı bir toplumsal durum olarak tanımlanmaktadır (Wallensteen, 2002: 16). Uluslararası İnsancıl Hukuk anlayışında silahlı çatışmaların iki türü bulunduğunu belirtmektedir. İlk çatışma türü, iki veya daha fazla muhalif devlet arasındaki uluslararası nitelikteki silahlı çatışmalardır. Diğer çatışma türü ise, hükümet kuvvetleri ile hükümet dışı silahlı gruplar arasındaki, ya da sadece hükümet dışı silahlı gruplar arasındaki uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışmaları kapsamaktadır. Askeri açıdan çatışma ise bir ülke içindeki silahlı organize gruplar veya devletler arasında, sınırlı bir siyasi veya askeri hedeflere ulaşmak için yapılan silahlı mücadeleyi içermektedir. Amerikan askeri literatüründe çatışma, genellikle uzun süreli, bir coğrafi alan ile sınırlı, şiddet ve silah düzeyinde kısıtlı bir durum olarak görülmektedir (JP 1-02, 2001:112-113). Çatışma yelpazesi askeri çatışmada başvuru kuvvet miktarına ve şiddet derecesine bağlı olarak "düşük", "orta" ve "yüksek" düzeydeki bölümlendirilmiştir (Klare ve Kornbluh, 1988). Çatışmalardaki yoğunluktan kastedilen ise, yıllık olarak veya çatışma süresince çatışmaya bağlı kayıpların sayısıdır. Bir yıl içerisinde 1000'den az, ama 25'ten fazla ölümlü çatışmalar, minör silahlı çatışmalar olarak isimlendirilmektedir. Bunun yanında, çatışma süresince bir yıl için en az 1000 ölümlü sonuçlanan çatışmalar orta silahlı çatışmalar, 1.000'den fazla ölümlü çatışmalar ise savaş olarak gruplandırılmaktadır (Wallensteen, 2002: 24).

Morelli ve Ferguson (1984b:5) çatışma yelpazesini beş ayrı başlıkta toplayarak çeşitli grupların düzenli birliklerini oluşturması ile başlattıkları konvansiyel (niteliği bilinen ve klasik) bir savaşı orta yoğunluklu bir çatışma olarak nitelendirirken, öncesindeki kısmi direniş içeren silahlı çatışmaları düşük yoğunluklu, sonrasındaki kimyasal ve nükleer silahlarla yapılan savaşı ise yüksek yoğunluklu çatışma olarak belirtmiştir. Diğer yandan Newell (1990:5) ise çatışma yelpazesini, askeri güç için uygun bir rolün olmadığı, çatışmasız durumdan askeri gücün mutlak olduğu bir çatışma durumuna uzanan bir şekilde tanımlamakta ve ilk durumu barış ortamı, ikinci durumu küresel nükleer savaş olarak belirtmektedir. Sarkesian (1988: 12-13) konvansiyonel olmayan savaşı, geleneksel anlamdaki savaşa başvurmadan, mevcut yerel politik-sosyal sistemin kontrolünü almak amacıyla yerel seçkinler tarafından yönetilen iki veya daha fazla grubu içeren politik-askeri mücadele olarak tanımlanmaktadır. Sood (1992:235) ise yüksek yoğunluklu çatışmayı kitle imha silahlarının kullanıldığı bir çatışma durumu olarak tanımlarken, düşük yoğunluklu çatışma ile orta ve yüksek yoğunluklu çatışmadaki askeri operasyonları birbirinden ayırt eden unsur olarak, tarafların ulaşmak istediği hedefi göstermektedir. Orta ve yüksek yoğunluklu çatışmada başarı, kazanılan savaşlar ve askeri operasyonlar açısından ölçülürken, düşük yoğunluklu çatışmada başarının sadece askeri gücün kullanımı ile elde edilemeyeceği ileri sürülmektedir.

Orta yoğunluktaki çatışmalar, nükleer silahların kullanılmasını içermezken, politik ve ekonomik hedeflerin gerçekleştirilmesi için sadece askeri hedeflerin belirlenmesi ve uzun süreli düzenli ordunun kullanılması ile karakterize edilmektedir Sood (1992:236) orta yoğunluklu çatışmayı düzenli organize olmuş silahlı kuvvetler arasındaki silahlı mücadele olarak tanımlarken, dünyadaki birçok silahlı kuvvetlerin bu faaliyeti yürütmek için organize olduğunu, eğitildiğini ve donatıldığını belirtmektedir.

Morelli ve Ferguson (1984a:2) düşük yoğunluklu çatışmayı (DYÇ), ülkelerin veya organizasyonların toprak ve çıkarlarını elde etmek veya korumak, bir toplumu kontrol etmek, zorlamak ya da savunmak, hakları tesis etmek veya savunmak, politik ve ekonomik sistemleri etkilemek için sınırlı güç kullanılan çatışmalar olarak tanımlamaktadır. Kavramı ilk defa 1971 yılında yayımlanan “Low-Intensity Operations: Subversion, Insurgency, and Peacekeeping” isimli kitabında kullanan İngiliz General Frank Kitson (Kinross, 2004: 55), bu çatışma türü ile ilgili tüm terimleri açıklamak yerine önemli gördüğü “Barışı Koruma Operasyonları”, “Subversion-hükümeti yıkma” ve “Insurgency-direnış” gibi kavramları düşük yoğunluklu operasyonlar başlığı altında incelemektedir (1971:2-3). Daha önceleri “gerilla savaşı” olarak da anılan (Valeriano ve Bohannan, 1962:4) düşük yoğunluklu çatışma kavramı, çatışma yelpazesinin en alt ucunda askeri veya çeşitli yarı-askeri kuvvetlerin (hem muharip hem de muharip olmayan) kullanımını içeren, belirli bir siyasi-askeri koşulu kabul ettirmek için karşı tarafı etkileme veya mecbur bırakma faaliyet ve operasyonları olduğu belirtilmektedir (Swam, 1987:2-15). ABD Ordusunca kullanılan FM 100–20 askeri eğitim dokümanında yer aldığı üzere düşük yoğunluklu çatışma (DYÇ); konvansiyonel savaşın altında ve devletler arasındaki rutin, barışçıl rekabetin üzerinde rakip devletler veya gruplar arasındaki siyasi-askeri bir çatışmadır. ABD Ordusu açısından DYÇ içerisinde yer alan askeri operasyonlar; “Direniş ve Karşı Direniş Harekâtına Destek”, “Terörle Mücadele”, “Barış Operasyonları” ve “Acil Durum Operasyonları” olarak dört kategoride sınıflandırılmıştır (FM 100–20, 1990:1-1,1-2). Sood (1992:234) askeri müdahale açısından DYÇ’nin operasyon kategorilerini genel olarak beş başlık altında toplamaktadır. Bu kategorilerden ilki, bir dost ülkenin isteği üzerine yapılan karşı direniş harekâtını öngören dış destekli iç savunma oluştururken, ikinci türü operasyonun, uçak kaçırılmasının önlenmesi, rehinelere kurtarılması ve tehdit edilen personelin korunması gibi terörizmi önlemek ya da tüm eylemlere karşı alınan karşı terör (counter terrorism) operasyonlarını içermektedir. Üçüncü kategori, uluslararası bir anlaşmanın parçası olsun ya da olmasın barışı koruma (peacekeeping) operasyonlarını öngörmektedir. Dördüncü kategori, hukuk ve düzenin korunması için sivil otoriteye yardımı içermektedir. Beşinci kategori ise baskınları, sınır kontrolünü, coğrafi olarak tanımlanan alanlarda egemenlik sağlanmasını kapsayan barış zamanı olası (peacetime contingency) operasyonları kapsamaktadır.

Yukarıda belirtilen açıklamalar ışığında; Afganistan’da yaşanan çatışmalar, düşük yoğunluklu çatışmalar kategoriler arasında gösterilirken, Suriye’deki çatışmaların ise konvansiyel silahların düzenli askeri birlikler tarafından cephe hatları belirlenerek kullanıldığı için orta yoğunluklu çatışmalar seviyesinde yer aldığı, görülmektedir.

2. SİLAHLI BİR BAŞKALDIRI TÜRÜ OLARAK: DİRENİŞ HAREKETİ

Tarihte çeşitli örnekleri görülen direniş hareketi, bir bölgede çeşitli silahlı grupların kendi kontrolünü artırırken, kurulu bir hükümetin, işgalci gücün, ya da diğer bir siyasi otoritenin denetimini ve meşruiyetini zayıflatmak için tasarlanmış oldukları organize, uzun süren siyasi-askeri mücadele olduğunu söylemek mümkündür (Paul ve diğerleri, 2010: 31). Bu çalışmada direniş anlamında kullanılan “insurgency”, Batı kaynaklarında; örgütlü bir ihtilalden daha az seviyede, bir yönetime/hükümete karşı bir başkaldırı ve hukuki olarak “savaşan-belligerency” olarak tanınmayan bir durumu ifade etmektedir. Ayrıca, “insurgency” kelimesinin eş anlamlı

karşılığı olarak “rebellion-ayaklanma” kelimesi ise anlam olarak, otorite veya hâkimiyete sahip olan birisine karşı olmak veya muhalefet etmek anlamında veya kurulu bir hükümete karşı açık, silahlı ve genellikle başarısız meydan okuma ya da direniş anlamında da kullanılmaktadır. Amerikan askeri talimnamesinde ise direniş, kurulu bir yönetimin silahlı çatışma veya devrilerek yıkılmasını amaçlayan organize bir hareket olarak tanımlanırken (FMI 3-24.2, 2009: 2’nci Bölüm) Mockaitis; bir ülkenin kontrolünü terörizm, hükümeti yıkma (subversion) veya gerilla savaşının birleşimi yoluyla ele geçirmek için yapılan organize bir çaba (2007:11) olarak nitelendirmekte iken ABD hükümet belgelerinde direniş, düzensiz askeri güçlerin ve yasadışı siyasi örgütlerin kullanımıyla tamamen veya kısmen bir bölgenin kaynaklarının kontrolüne ve kurulu bir hükümetin ya da işgalci gücün meşruiyetini yıkmaya veya değiştirmeye doğru yönlendirilmiş uzun süren bir siyasi-askeri mücadele olarak görülmektedir (GAI, 2012:1-2).

Genel olarak “ulusal direniş-national” ve “kurtuluş direnişi-liberation” olmak üzere iki başlık altında incelenen direniş hareketlerinin belirli ortak özellikleri arasında; bir yönetimin/hükümetin halka güvenlik ve eğitim, adalet gibi kamu hizmetleri sağlama yeteneğini zayıflatmayı amaçlaması, halkın aktif ya da pasif desteğine ihtiyaç duyması, tarafsız halkı direniş grubuna yönlendirecek veya direniş gruplarının destekçilerinin bağlarını güçlendirecek şekilde yönetimi/hükümeti ihlaller yapmaya kışkırtmayı hedeflemesi ve yönetime/hükümete uluslararası desteği zayıflatmayı ve mümkün olursa direniş için uluslararası tanınma veya yardım sağlamayı amaçlamasıdır (GAI, 2012:2). Bir ülkede direnişi başlatmak kolay olsa da, belirli koşulların varlığını gerektiren etkili bir direnişi oluşturmak ise zor bir süreçtir. Bu koşulların en başında, toplumda bir hayal kırıklığının ve bunun mevcut siyasi sistem yoluyla ıslah edilemeyeceğine olan inancın bulunması gelmektedir. Diğer bir koşul direniş grubunun, kendi kuvvetlerini korumasını (dağılma, sığınak, karmaşık arazi kullanımı ve etkili karşı istihbarat gibi yollarla), yönetimdeki rejimin irade, güç ve meşruiyetini aşındıracak eylemleri (şiddet ve politik-psikolojik programları aracılığıyla) ve kendi kaynakları ile desteğini güçlendirmeyi sağlayacak etkili bir stratejiye sahip olmasıdır. Başka bir koşul ise direniş grubunun, mevcut sistemin neden haksız/gayri meşru olduğu konusunda birleştirecek, ilham verecek veya açıklayacak ve mevcut sistemi devirmek veya değiştirmek için şiddet kullanımını rasyonel hale getirecek etkili bir ideolojisinin bulunmasıdır (Metz ve Millen, 2004:2-6).

Direnişi bastırmak için “karşı direniş hareketinin” teorisini, yazdığı “Counter-Insurgency Warfare” eserinde açıklayan Fransız asker David Galula (1919-1967); başarılı bir direniş hareketinin ön koşullarını şu şekilde sıralamaktadır (1964:4):

- Bir direniş hareketinin en temel ihtiyacı halka çekici gelen en az bir davanın/nedenin (politik, sosyal, ekonomik, etnik veya suni üretilmiş de olabilir) olmasıdır. Direniş süreci içinde tek bir davaya bağlı kalmak gerekmemektedir. Direnişçi güç kazandıkça davanın önemi başlangıçtaki duruma göre gittikçe daha azalacaktır.

- Diğer bir ön koşul ise karşı direniş harekâtını yürütecek mevcut yönetimin zayıf olmasıdır. Yönetimin güçlü ve zayıf olmasını etkileyecek unsurlardan birisi politik rejimin zayıf ya da güçlü olmasıdır. Eğer rejimle ilgili ulusal uzlaşma söz konusu ise bu rejimi sağlamlaştıracaktır.

- Güçlü bir yönetimle karşılaşan direniş grubu, yönetimin iç veya dış krizlerle zayıflamasını beklemek zorundadır.

- Sınır güvenliğinin zayıf olması, direniş gruplarının baskı altında sınır geçişlerini yapmaya imkân veriyorsa direnişin gelişimi kolaylaştıracaktır.

- Direnişin başlangıcında coğrafyanın direniş grubuna avantaj sağlaması önemlidir.
- Politik, moral, finansal veya askeri dış destek ise direnişin gelişimini kolaylaştıracak koşullardır.

Direniş hareketlerini mücadelenin politik ya da askeri yönüne ağırlık vermesine veya organizasyon şekline göre çeşitli grupla ayırmak mümkündür. İngiliz askeri dokümanlarında bir direniş hareketini oluşturan unsurları liderler, politik veya ideolojik kadro, muharip unsurlar, yardımcı unsurlar ve halk desteği şeklinde altı başlıkta gösterilirken (BAFM 71876, 2009:1-5), NATO dokümanında direniş hareketini oluşturan unsurlar; liderler, silahlı unsurlar, politik kadro, yardımcıları, yeraltı unsurları ve kitle tabanından oluştuğu belirtilmektedir (JOG 10/01, 2010:3-1, 3-2).

Direniş hareketlerinin, mevcut yönetimi devirerek yeniden gücü ele geçirme, yabancı veya işgalci olarak algıladıklarını defetmek ve istismar edebileceği hükümet kontrolünün az veya olmadığı bir bölge yaratmak veya bu bölgeyi elde tutmak şeklinde üç genel hedefinin olabileceği belirtilmektedir. Direniş hareketleri bu amaçlarına ulaşmak için kısa süreli şiddet içeren taktikler (pusu, suikast, kundaklama, bombalama ve yüksek patlayıcılar, kimyasal, biyolojik, radyolojik ya da nükleer silah, kaçırma ve hava korsanlığı, rehine alma, baskın ve sabotaj) ile şiddet içermeyen taktikleri (protesto gösterileri düzenleme veya bildiri dağıtma gibi) kullanabilmektedir.

Direniş hareketi, geleneksel yollarla veya iktidara hızlı bir şekilde el koyarak kendi siyasi hedeflerini elde edemeyen gruplar tarafından benimsenen bir strateji olarak sürekli değişime uğrayabilse de genel olarak; direniş hareketinin başlangıçta mücadelesine yönetime göre daha zayıf askeri bir güçle başlaması nedeniyle, yönetime ait güvenlik güçleri ile doğrudan büyük ölçekli, uzun süreli çatışmalardan sakınmaya çalışarak, daha güçlü bir düşman ile karşılaştığı zaman; durduğunda onu taciz etmesi, o ilerlediğinde geri çekilmesi, o yorgun düştüğü zaman taarruz etmesi, onun geri çekilmesi halinde onu takip etmesi (Tse-Tung, 1989: 46) şeklinde benimsenmektedir.

Günümüzde direniş hareketleri, mevcut yönetim ile direnişçi bir grup arasındaki çatışmadan ziyade, karmaşık ağ yapıları, ekonomik, sosyal, politik ve kültürel bileşenleri olan çok boyutlu çatışmalara dönüşmüştür. Suriye örneğinde olduğu üzere bazen harekât alanında sayısız birbirine rakip direniş grupları ile karşılaşmak mümkündür. Bunun sonucu olarak, karşı direniş harekâtını uygulayan bir yönetimin belirli bir düşmanı yenmekten ziyade bütün ortamı (çevreyi) kontrol etme yeteneğine sahip olması gerekmektedir (Kilcullen, 2006-07: 124). Ayrıca yine günümüzde direniş hareketlerinin ortaya çıkışını sağlayan nedenler arasında çok farklı nedenler yer almaktadır. Bu nedenler arasında, küreselleşmeden kaynaklanan hoşnutsuzluklar, beklentileri karşılamada yetersiz kalan ekonomik gelişmeler, siyasi, ekonomik ve sosyal düzenlerin çöküşü, yaygın bir öfke ve kızgınlık, çevresel bozulma, nüfusun oluşturduğu baskı, zayıf rejimlerin varlığı, uluslararası organize suçların artması ve silahların yaygın olarak temin edilebilmesi gibi birçok faktör yer almaktadır (Metz ve Millen, 2004:1-8).

Direnişçiler, daha önceleri olduğu gibi sadece mevcut hükümetin değiştirilmesinden ziyade, provokasyonlarla örneğin yönetime destek veren koalisyon güçlerinin desteğini sarsmak veya tüketme yolu ile ülkede destek için bulunan koalisyonu işgal ettiği ülkeyi terk etmeye zorlama stratejilerini de tercih edebilmektedir. Devrimci savaş teorisinin aksine, günümüzdeki çatışmalar tamamen “birleşik cephe” oluşturma amacından da yoksun olup, aynı ortamda onlarca rakip grubun sık sık birbiriyle çelişen kendi gündemlerini takip etmeyi gerektirmektedir (Kilcullen, 2006-07: 112-120).

3.DİRENİŞİN KIRILMASINDA YÖNETİMİN BAŞLATTIĞI KARŞI-DİRENİŞ HAREKETİ

Bir ülkede mevcut hükümeti yıkmaya, ülkenin bir bölümündeki toprak ve kaynakları kontrol etmeye ve mevcut yönetime paralel yönetimler kurmaya yönelik silahlı şiddet eylemleri ortaya çıktığında, bu eylemlere karşı devletin elindeki bütün imkânları kullanarak tüm tehditlere karşı koyması, direniş olarak gözüken silahlı şiddet hareketinin oluşumuna sebep olan sorunları çözmesi ve toprakları üzerindeki egemenliğini koruyarak güvenliği sağlaması için icra ettiği tüm faaliyetler karşı direniş harekâtı (Counterinsurgency) olarak nitelendirilmektedir. Daha kapsamlı bir açıklamaya göre; “karşı direniş harekâtı”, kalıcı istikrarı sağlamaya yönelik gerekli koşulları oluşturmak ve sürdürmek için bir direniş hareketinin oluşumunun altında yatan nedenleri çözmek, silahlı şiddet olaylarının tekrarını önlemek/sona erdirmek, istikrarlı siyasi, ekonomik ve sosyal yapılar oluşturmak ve sürdürmek amacıyla alınan siyasi, ekonomik, sosyal ve güvenlik önlemlerin bütünleşik bir dizisi olarak tanımlanmaktadır (Moore, 2007: 14).

Karşı direniş harekâtı, direniş hareketinin tehditlerine bir yanıt olarak, direniş hareketinin motivasyonları, hedefleri, organizasyon ve yöntemleri hakkında ayrıntılı bilgi elde edilmesini, bunun yanında tehdit yelpazesinde yer alan sosyal, kültürel, ekonomik, siyasi ve güvenlik durumlarının tam olarak kavranılmasını gerektirmektedir (COIN Guide, 2009: 14). Bir direniş karşısında eğer ülkeler gelişigüzel şiddete ya da acımasız taktiklere başvurdukları takdirde bu durumun, muhalefetin daha da güçlenmesine ve yerel halkın yönetim ile orduya desteğinin azalmasına ve onlara karşı bir pozisyon almasına hizmet ettiği görülmektedir (Paul ve diğerleri, 2010: 10-13). Direnişçilere karşı bir savaşı kaybetmenin iki yolu olduğu, bunun ilki olarak devletin yerel halkın "kalplerini ve zihinlerini" kazanmada başarısız olması, diğeri ise direnişten etkilenen yönetime/hükümete destek sağlayan müttetiklerinin görevi tamamlamak için kendi ülkesinde kamuoyundan yeterli desteği alamamasıdır (Slaikeu, 2009:2).

Direniş hareketi ile karşı direniş harekâtı birbirinin “aynadaki ikiz görüntüsü” gibidir. Bunun anlamı direniş hareketinin taktikleri ve hedefleri değiştikçe, karşı direniş harekâtının taktikleri, hedefleri ve prensipleri de buna göre değişim göstermektedir. Bu çerçevede bir ülkede başarı sağlayan karşı direniş harekâtı prensiplerinin başka bir ülkede başarısızlığa mahkûm olma ihtimali her zaman mümkündür. Bu nedenle evrensel karşı direniş harekâtı prensiplerinden veya doktrininden bahsetmek pek mümkün gözükmemektedir. Ancak yaklaşık 12 yıl İngiltere'nin Malaya'daki ve dört yıl da Vietnam'daki operasyonlarındaki tecrübelerine dayanarak İngiliz Robert Grainger Ker Thompson (1916-1992), karşı direniş harekâtının prensiplerini beş başlık altında toplamıştır. Bu prensiplerin ilki karşı direniş harekâtını yürütecek yönetimin belirli bir politik hedefinin olmasıdır. İkinci prensip, hükümetin karşı direniş harekâtında hukuka uygun işlemesi olarak belirlenmiştir. Üçüncü prensip hükümetin, askeri, politik, ekonomik, sosyal ve idari tedbirleri içeren, görev ve sorumlulukların detaylı şekilde belirlendiği ve yönetimin faaliyet alanında boşluk bırakmayacak kapsamlı bir planının olması ile ilgilidir. Dördüncü prensip, hükümetin gerilla unsurlarından ziyade, öncelikle siyasi yıkıcılık faaliyetlerine öncelik vermesi ile ilgilidir. Direniş hareketinin halk içindeki siyasi organizasyonlarının yok edilmediği sürece, gerilla unsurlarının yenilmesinin söz konusu olamayacağı belirtilmektedir. Beşinci prensip, direniş hareketi gerilla aşamasındayken, hükümetin öncelikle kritik alanlarda/merkezi bölgelerde güvenliği sağlaması gerektiği ile ilgilidir. Direniş hareketi başlamadan uzak kırsal bölgelerde ekonomik ve güvenlik tedbirlerine önem verilmesi, bu başarılı olmazsa, ülkede halkın çoğunluğunun yaşadığı, ekonomik ve iletişim açısından hayati önemi haiz olan gelişmiş bölgelerdeki güvenlik tedbirlerine öncelik verilmesi vurgulanmaktadır (Thompson, 1966: 50-

58). David Gaula (1964: 47-51) ise karşı direniş hareketini yürütenlerin bakış açısından direniş hareketini iki sürece ayırmaktadır. Birincisi, direnişçilerin bütün faaliyetlerinin yasal ve şiddetsiz yürütüldüğü “soğuk” dönemdir. Bu dönemde mevcut durumun, bir direniş hareketi olarak yönetim tarafından anlaşılmasının zor olabileceğine dikkat çekilmektedir. İkincisi ise, açıkça yasal olmayan ve şiddet kullanılan “sıcak” dönemi içermektedir.

Karşı direniş hareketine yönelik ileri sürülen tespitler içerisinde; politik etkileri uygun şekilde analiz edilmeden icra edilen askeri faaliyetlerin en iyi durumda etkisiz, en kötü durumda da direnişçilerin faydasına olacağı vurgulanmaktadır (Cohen ve diğerleri, 2006: 50). Diğer yandan karşı direniş hareketinin meşruiyet üzerine bir mücadele olduğundan halkın, hükümet ve destekçilerine yönelik meşruiyet algısının başarı için önemli bir unsur olduğu vurgulanmaktadır. Karşı direniş hareketinin yürütülmesinde hukukun her zaman üstün olacağına dair halka güven verilmesi gerektiğine dikkat çekilmektedir. Halkın karşı direniş hareketinin, ana odak noktası ve ağırlık merkezi olması gerektiği ifade edilmektedir. Direnişçilere karşı planlanan veya yürütülen eylem ve faaliyetlerin, sadece direnişçilerin üzerinde değil, halk üzerinde de neden olabileceği potansiyel etkileri açısından değerlendirilmesi gerektiği görülmektedir (AJP-3.4.4, 2011: 3’üncü bölüm). Direnişçileri ihtiyaç duyduğu destekten yoksun bırakmanın, her birini öldürmekten daha kolay olacağı belirtilmekte ve direnişi ateşleyen mağduriyetlerin giderilmesiyle ideolojik desteğin, halkın kontrolü ya da sınır güvenliği ile de fiziksel desteğin sonlandırılabilmesi düşünülmektedir. Ayrıca karşı direnişte kuvvet kullanılmasının bir dizi reaksiyonların oluşmasına sebep olabileceği, bu nedenle herhangi bir sorunun çözümünde minimum kuvvet kullanımının en iyi sonucu verebileceği ileri sürülmektedir. İyi istihbarata dayanmayan bir karşı direniş hareketi, kör bir boksörün görünmeyen bir rakip karşısında havayı döverek enerjisini israf etmesine benzetilmektedir. Ayrıca karşı direnişte meşru yerel aktörlerin güçlendirilmesinin genellikle on yıl veya daha uzun sürdüğü için sabırlı olunması gerektiğine dikkat çekilmektedir (Campbell ve diğerleri, 2009: 3-27). Diğer bir ifadeyle karşı direniş hareketinde uzun süreli bir mücadeleye hazırlanılması gerektiği ve direnişlerin doğası gereği yıllar veya on yıllar boyunca devam edeceği belirtilmektedir. Karşı direniş hareketi stratejisinde her düzeyde sivil ve askeri yetkililer arasında yakın iş birliğinin gerekli olduğu, gayret birliğinin çok uluslu, hükümetler arası, kurumlar arası, sivil toplum ve ortak bir amaç için çalışan diğer aktörler arasında kapsamlı bir yaklaşım oluşturarak gerçekleştirileceğine dikkat çekilmektedir (AJP-3.4.4, 2011, 3’üncü bölüm). Aynı şekilde karşı direniş hareketinin yapıldığı toplum ve kültürü anlamadan herhangi bir operasyonun etkisini analiz etmenin mümkün olmadığı belirtilmektedir. Ayrıca hoşnutsuzları sınırlamak ve destek oluşturmak için, karşı direniş hareketini yürütenlerin halk arasında, dost askeri güçler ve hatta uluslararası toplum arasında gerçekçi beklentiler oluşturması ve muhafaza etmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Cohen ve diğerleri, 2006: 51). Bir karşı direniş hareketinin öğrenen bir organizasyon olması gerektiği belirtilmektedir. Bu nedenle karşı direniş hareketinde her birimin gözlem yapmak, dersler çıkarmak, onları uygulamak ve sonuçlarını değerlendirmek zorunda olduğu vurgulanmaktadır. Yerel komutanlara istihbarat üretmek ve bilgi operasyonları yönetmek için imkân verilmesi gerektiği, karşı direniş hareketinde operasyonların adem-i merkezîyetçi olan bir anlayışla yönetilmesi gerektiği ve üst düzey komutanların çok sayıda yetenekleri mümkün olduğunca en düşük seviyelere devretmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Karşı direniş hareketinin en temel hedefinin, halkın meşru hükümete sadakatini kazanmak olduğu belirtilmektedir. Bu sadakatin göstergesinin halkın direnişçiler hakkında bilgi vermek için istekli olmasıyla, sivil yaşama katılmasıyla, kamu hizmetinde bulunması ve polis olarak hizmet etmesi veya asker olarak savaşmasıyla kendini göstereceği ileri sürülmektedir. Hükümetin halkı koruma becerisini gösterdiği kadar, halkın da onun için mücadele etmeye istekli olacağı belirtilmektedir (Pirnie ve O’Connell, 2008: 73-74). Direnişçileri yenmek için,

karşı direniş harekâtını yürütenlerin geniş halk tabakasını, vaat ettiği sonucun kaçınılmaz ve tercih edilebilecek bir sonuç olacağına, direnişçileri de halkı etkileme şansının olmadığına ikna etmesi gerekmektedir (Payne, 2010/2011:23).

David Galula'ya göre, karşı direniş harekâtında halkın hangi tarafa destek vermesiyle ilgili tutumunu, kimin daha iyi güvenlik sağlamayı vaat etmesi, kimin daha çok tehdit etmesi ve kimin kazanma olasılığının yüksek olması gibi kıstaslar belirleyecektir (Galula, 1964: 11). Bu kapsamda karşı direniş harekâtında, yönetim/hükümet güçlerinin birbiriyle bağlantılı üç görevi yerine getirmesi beklenmektedir: askeri gücün uygun kullanımı ve yeterli istihbarat takviyesi ile direnişçilerin bulunduğu alanı temizleme; bir araziye elde tutma ve devam eden saldırılara karşı sivil halkın korunmasını sağlama; güven inşa ederek ve iyi işleyen kurumlarla hizmet sağlayarak halkın "kalplerini ve zihinlerini" kazanmaktır (Salehyan, 2010: 5).

Karşı direniş harekâtı, saldırı, savunma ve istikrar/sivil destek olmak üzere üç tür operasyonu bünyesinde barındırmaktadır. Saldırı operasyonları direniş kuvvetlerini yenmek/yok etmek ve arazilerin, kaynakların ve yoğun yerleşim merkezlerini ele geçirmek için yapılan muharebe operasyonlardır. Savunma operasyonları ise bir direniş saldırısını defetmek, zaman kazanmak, kuvvet tasarrufu sağlamak ve saldırı veya istikrar operasyonları için elverişli koşulları geliştirmek için yapılan muharebe operasyonlardır. İstikrar operasyonları ise güvenli bir ortam sağlamaya veya yeniden kurmaya, gerekli yönetim, temel hizmetler, acil altyapı, yeniden inşa ve insani yardım sağlamaya çalışan operasyonlardır (FMI 3-24.2, 2009:3-6, 3-7).

Karşı direniş harekâtının bir çeşit siyasi uyum sürecine de ihtiyaç göstereceğini belirtmek gerekir. Bu süreç karşı direniş harekâtında uzlaşma ve bütünleşme şeklinde iki başlık altında kendisine yer bulmaktadır. Direnişçilerle uzlaşma süreci büyük çaba ve zaman gerektiren hassas bir süreç olup, politikacılar tarafından başlatılması gereken bir süreç olarak görülmektedir. Yeniden Bütünleşme süreci sonucunda ise, direnişçilerin tek tek şiddet içeren mücadeleyi terk ederek hükümet tarafına geçmesi ve direniş hareketinden ayrılarak silahsız ve normal bir hayata dönmesi beklenmektedir (BAFM 71876, 2009:1-13).

3. AFGANİSTAN'DA YÜRÜTÜLEN DİRENİŞ VE KARŞI DİRENİŞ HAREKÂTLARININ İNCELENMESİ

Yaklaşık beş yıl Afganistan yönetiminde kaldıktan sonra, 2001 yılında Afganistan'da yönetimi bırakmaya zorlanan Taliban rejimine karşı, 11 Eylül terörist saldırılarına maruz kalan ABD; kendisine yapılan saldırıların sorumlusu olarak görülen El Kaide örgütün üyelerinin ve bu örgütün lideri Usame Bin Ladin'in teslim edilmesi, terörist eğitim kamplarının kapatılması, El Kaide liderlerinin teslim edilmesi, haksız yere Afganistan'da gözüaltına olan Amerikan vatandaşları da dâhil olmak üzere tüm yabancı uyrukluların iade edilmesini istemiş ancak bu taleplerinin hiç birinin karşılanmaması halinde ağır bedel ödeyeceğini belirtmiştir.

İlk olarak "Sonsuz Özgürlük Operasyonu" adıyla başlatılan ve daha sonraları BM Güvenlik Konseyinin 1386 ve 1510 sayılı kararlarına dayanılarak, 2002 yılında önce Kabil ve çevresinin, 2003 yılında ise tüm Afganistan'ın güvenliğinin sağlanmasına yardımcı olmak ve Taliban yönetimine son verilmesini müteakip Afganistan Geçici Hükümetine destek sağlamak amacıyla başlatılan ABD önderliğinde NATO güdümündeki ISAF Harekâtı olmak üzere iki mihverde yürütülen harekâtlar yapılmaktadır. Yaklaşık 15 yılı geride bırakan askeri nitelikteki operasyonlarda Taliban güçleri ABD karşısında 2006 yılından itibaren bir direniş harekâtına dönüştürdükleri mücadelelerine karşısında ABD ve NATO güçleri bir "karşı direniş hareketi" geliştirilmiştir. Direnişin bir tarafında hareketi oluşturan gruplar Taliban, Hakkani Şebekesini ve Gulbeddin Hikmetyar liderliğindeki Hizb-i İslami gibi örgütler ve destekçileri yer alırken,

diğer tarafında Afgan hükümeti (Ulusal Ordusu ve Ulusal Polisi), ABD ve 49 ülke kuvvetlerini içeren NATO bulunmaktadır.

1893 yılında İngilizler tarafından çizilmiş olan Pakistan ve Afganistan arasındaki 1.200 kilometrelik sınırı oluşturan Durand Hattının, sınırın her iki tarafında yaşayan büyük Peştun aşiret topraklarını ikiye böldüğünü ve bugün özellikle Pakistan tarafında Taliban'a güvenli sığınaklar sağladığını belirtmek gerekmektedir (Williams, 2008: 40). Nüfusunun çoğunluğunu oluşturan Afganistan'da etkili olan ve yaklaşık 30 kabileye ayrılan Peştunları kimin harekete geçirirse, onun Afganistan'ı yönetebileceğine ve onların rızası olmadan Afganistan'ın yönetilemeyeceğine dikkat çekilirken, bu çerçevede, Peştunlar arasında az destek görmüş olan Tacik liderlerin (Habibullah Kalakani ve Ahmed Şah Mesut) bu nedenle Afganistan'da başarısız olduğunu ileri sürülmekte ve Rus işgali öncesinde 1978 yılından itibaren şu ana kadar Afganistan'da sadece Taliban'ın Peştunları harekete geçirmede başarılı olduğu iddia edilmektedir (Sinno, 2009: 59). Afganistan'ın halen devlet başkanı olan 2014'de göreve gelen Eşref Gani Ahmedzai'den önceki on üç yıl görevde kalan Hamid Karzai bir Popalzai kabilesinin (Durrani kabilesinin alt kolu) bir üyesi iken (Biography, 2014), Molla Ömer dâhil Taliban liderlerinin büyük bir kısmı Ghilzai kabilesinin Hotak kolundadır. Bu iki Peştun kabilesi arasında düşmanlıkların olduğu, son üç yüzyıldır Afganistan yönetimine hâkim olan ve Afgan krallarını çıkaran Durani kabilesinden, Ghilzai kabilesinin sadece üç defa ulusal gücü ele geçirebildiği belirtilmektedir (Johnson ve Mason, 2007: 74). Bu çerçevede, Afganistan'da yerel halkın mümkün olduğunca kendi seçtikleri insanlar tarafından yapılan arabuluculuk ve hakemlik sayesinde kendi sorunlarını çözmeye alışık olduğu, yerel toplulukların da bunun karşılığında, Afgan devletinin egemenliğini tanıdığına ve meşruiyetine meydan okumadığına dikkat çekilmektedir. Afganistan'da başarısız yönetimlerin ise müzakerelerden kaçınarak ve yerel topluluklarla ilişkilerinde güç kullanımından yana tercihte bulunarak, ayaklanmaların ve direnişlerin oluşumuna sebep oldukları ileri sürülmektedir (Barfield and Nojumi, 2010: 40-41).

Afganistan'daki direnişin en önemli direniş grubu ve diğer direniş hareketlerine şemsiye örgüt olarak yön veren direniş grubunun Taliban direnişi olduğu görülmektedir. Taliban hareketinin oluşumunda esas olarak, özellikle Rus işgali sırasında Afgan mülteci kamplarında ve diğer yerlerde Kur'an okullarının ya da medreselerin hızla çoğaldığı, bu okul ve medreselerden yetişen neslin mücahit adı ile kendi köklerinden koptuğu, kendi büyüklerini sorgulamaya ve onlara meydan okumaya yöneldiği ileri sürülmektedir. Birçoğu mülteci kamplarında yetişmiş olan bu gençlerin Suudi Arabistan'ın Vahhabi hareketinden ve Hint yarımadasının Deobandi hareketinden etkilendiği (Marsden, 2008:363-364) ayrıca sekiz yıllık işgal süresince Afganistan'da ve Pakistan'ın Afganistan'a yakın sınır bölgelerinde, ABD ve Pakistan istihbarat örgütlerinin, Sovyet işgaline karşı cihat için devlet dışı aktörleri eğitmeyi ve donatmayı amaçlayan "Cyclone" isimli operasyonunun, Afganistan'daki mücahit hareketinin doğuşuna katkı sağladığı ileri sürülmektedir (Williams, 2008: 41). Taliban'ın ise 1980'lerin sonlarına doğru, Sovyet karşıtı cihadın son yıllarında, Sovyet destekli Muhammed Necibullah hükümetini devirme amacı ile ortaya çıktığı belirtilmektedir (ICG, 2011:3). Eski bir mücahit komutanı ve Kandahar'ın bir ilçesinde medrese açmış olan Molla Ömer tarafından liderlik edilen Taliban grubu, 1994 yılında Kandahar ilinin güney kesiminde, eşkıyalık ve yerel halka şiddet uygulayan eski direnişçi ve milis güçlerine alternatif bir cevap olarak ortaya çıkmıştır (Nojumi, 2009:101). Ahmed Raşid ise Afganistan'daki bu ortamda Taliban'ın ortaya çıkışını, komünist iktidarın çöküşü, mücahit liderlerinin güven kaybı ve geleneksel aşiret liderliğinin filen son bulması gibi tesadüfler dizisine dayandırmaktadır. 1994 yılında ortaya çıkan bu direniş hareketine "Taliban" yani "Öğrenciler" adı verilmesinin nedeni, bu grubu oluşturanların çoğunluğunun, Pakistan'daki Afgan mülteci kamplarında bulunan medreselerde "Kuran eğitimi" alan öğrencilerden oluşmasıdır (Raşid, 2007: 33).

Dolayısıyla 1996 yılında Afganistan’da yönetimi ele geçiren ve 2001 yılına kadar yönetimde kalan ve kendisini “Afganistan İslam Emirliği” olarak tanıtan Taliban hareketi, Afgan yerel halkının içerisinde daha önce işgalci yabancı ülkelerce karşı başka ülkelere alınan destekle geliştirilen aslında denenmiş bir direnişin devam hareketidir. Ayrıca Talibanın öncüsü niteliğindeki unsurların SSCB’ye karşı başarılı oldukları direnişi bu defa ABD ve yanlısı ülkeler karşı sergilemek istediği anlaşılmaktadır. Afgan halkını ülkedeki ABD liderliğindeki koalisyon güçlerine karşı cihada katılmaya çağıran Taliban, liderlik ettiği direniş hareketini halkın Afgan hükümetinin yolsuzluğundan duyduğu huzursuzluğa, birçok kırsal alanda yönetim yapısının veya güvenlik güçlerinin olmamasına, Pakistan’da halen direnişin yararlandığı güvenli sığınakların bulunmasına, askeri operasyonların neden olduğu sivil kayıpların direniş tarafından istismar edilmesine ve ekonomik kalkınma beklentilerinin gerçekleşmemiş olmasına bağlamaktadır (Katzman, 2013b: 19).

Afganistan’daki direnişi oluşturan üç ana grup arasında, Quetta Şura Taliban, Hizb-i İslami Gulbeddin (HİG), ve Hakkani Ağı (HQN) yer almaktadır. Bu gruplar zaman zaman iş birliği yapmakta ve faaliyetlerini koordine etmekte ve operasyonlarını coğrafi ve demografik alanlar üzerinden yürütmektedir. Bu grupların ortak hedefi, Afganistan’daki yabancı güçlerin sınır dışı edilmesi ve merkezi hükümeti zayıflatmaktır (RPTSSA, 2010a:22). Diğer taraftan El Kaide, Özbekistan İslami Hareketi (IMU) ve “Tehriki Taliban Pakistan” gibi bazı Pakistan odaklı grupların Afganistan Taliban’a destek sağladığı ileri sürülmektedir (RPTSSA, 2012b:17).

Direniş hareketi, köy düzeyinde temel hizmetlerin ve devlet yardımlarının eksikliğinden yararlanarak, kırsaldaki çoğu Afganlının yaşadığı yokluğu telafi etme aracı olarak, haşhaş ekimini teşvik etmektedir. Direniş hareketi önemli derecede kendini yenileyici kapasite ile yüksek adaptasyona, önemli sayıda el yapımı patlayıcı madde yerleştirme ve yüksek profilli saldırıları yapma yeteneğine sahiptir. Taliban direnişi, şiddet eylemlerini sivillere karşı kullanarak halkı kontrol etmeyi, UGYK (ISAF) birliklerine karşı kullanarak da genel olarak koalisyonun özel olarak da bu askeri teşkilata asker gönderen ülkelerin azmini kırmayı, askeri eylemlerle de birlikleri hareket serbestisinden ve halkla ulaşmaktan yoksun bırakmayı hedeflemektedir (McChrystal, 2009a:2-7). Halkı kazanmak için, tehdit, gözdağı, korku veya ikna etme yöntemlerine dayanan Taliban direnişi, Taliban “Gölge Yönetimi”nin oluşumuna da imkân tanımıştır. Direnişin bir özelliği de Taliban rejiminin devrilmesinden sonra, onun liderlik yapısının komşu ülke olan Pakistan’ın Quetta, Peşaver ve Karaçi şehirlerine taşınmasıdır (Jones, 2008b:30).

Taliban direnişi, eyaletlere “Gölge Valiler” atamakta ve performanslarına göre bunları değiştirmektedir. Taliban, bu yöneticileri hakkında şikâyetleri kabul edecek bir teşkilat yapısı da oluşturmuştur. Taliban direnişi, ayrıca, kontrol ettiği bölgelerde adaleti sağlamak için “Şeriat mahkemeleri” kurmuştur. Taliban, yolsuzluğa bulaşmış merkezi yönetime, UGYK (ISAF) birliklerine ve yerel güçlere karşı halkın güvenliğini sağladığını iddia etmektedir. Pakistan’da ikamet eden valiler ve orta düzey komutanlar, önemli saldırıları planlamak, anlaşmazlıkları çözmek, ya da direnişçileri motive etmek için sınırı geçmektedir (RPTSSA, 2012b:18).

Bugün, Afganistan Taliban, gerilla ve terör taktiklerinin bir karışımını kullanarak Afgan güvenlik güçlerini, vatandaşlarını, yabancı asker ve sivilleri hedef almaktadır. Afganistan Taliban, siyasi ve propaganda amaçlarını gerçekleştirmek ve direniş için destek kazanmak için bu saldırı taktiklerini kullanmaktadır. 2013 yılındaki bildirisine göre Taliban’ın uluslararası alanda siyasi veya askeri bir hedefinin bulunmadığı gündeme getirilmiştir. Bildiride, “Afganistan İslam Emirliği”nin hem askeri hem de siyasi hedeflerinin Afganistan’la

sınırlı olduğu, kendi topraklarından diğer ülkelere zarar verilmesini istemediği ve diğer ulusların güvenliği için bir tehdit oluşturmada Afgan topraklarını başkalarının kullanmasına izin verilmeyeceği belirtilmiştir.

4. AFGANİSTAN'DAKİ KARŞI DİRENİŞ HAREKÂTININ ÖZELLİKLERİ

BM Güvenlik Konseyi 20 Aralık 2001 tarihinde aldığı 1386 sayılı kararla Afganistan'da Uluslararası Güvenlik Yardım Kuvvetinin (International Security Assistance Force-ISAF) 6 ay için kurulmasına yetki verdiğini açıklamıştır. Bu çerçevede üye devletler, ISAF'a personel, ekipman ve diğer kaynaklar bağlamında katkıda bulunmaya davet edilmiştir. BM görev talimatı çerçevesinde ISAF başlangıçta, altı aylık rotasyonlarla, NATO müttefiklerinin tek tek önderliği altında olacak şekilde, 2001 yılında Afganistan'da konuşlanmıştır. Başlangıçta altı ay için yetki verilen ISAF ilgili olarak, BM Güvenlik Konseyi, her yıl bu yetkiyi yenileyen kararlar almıştır. BM'nin bu kararları, başlangıçta 6 ay, daha sonra 12 aylık periyotlarla her yıl ISAF'ın görev yetkisini uzatmıştır. Almanya, Hollanda ve Kanada'nın talebi üzerine, NATO 16 Nisan 2003 tarihinde ISAF'ın liderliğini almayı kabul etmiştir. ISAF'ın komutasını devralan NATO'nun liderliğindeki Afganistan misyonunun beş aşamada tamamlanması öngörülmüştür. Birinci aşamanın, Kabil civarındaki operasyonları da içeren değerlendirme ve hazırlık safhasını, ikinci aşamanın coğrafi genişlemeyi, üçüncü aşamanın istikrar (stabilization) sağlamayı, dördüncü aşamanın geçiş (transition) sürecini, beşinci aşamanın ise yeniden konuşlanma/geri çekilme faaliyetlerini kapsamı planlanmıştır (ISAF Placemat Archives, 2009a).

NATO, ISAF'ın komutasını 2003 yılında aldığı 32 katılımcı ülkeden yaklaşık 5.882 kişi görev yapmaktaydı (Progress in Afghanistan, 2008: 10). Afganistan'a konuşlanmasını takip eden iki yıl boyunca, ISAF sadece Kabil'de kalmış ve başka bölgelere genişlememiştir. Yakın zamanda ISAF'ın personel sayısı coğrafi genişleme ile birlikte 150 bin kişiye ulaşmıştır. Sovyet işgali sırasında olduğu gibi, uluslararası birliklerin Afgan halkı tarafından işgalci bir güç olarak algılanmasını önlemek için, Afganistan'daki uluslararası angajmanda az sayıda hafif silahlı birliklerin kullanıldığını, bu angajmanın Afganistan BM Özel Temsilcisi Lakhdar Brahimi tarafından geliştirilmiş olan BM'nin etkinliği az anlamında "hafif ayak izi" (light footprint) stratejisi ile şekillendiğini belirtmektedir (Gauster, 2008:8). Ancak zaman içinde ISAF'ın coğrafi genişlemesi sonucunda, ISAF yönetimi altındaki Kabil merkezli askeri komuta yapısına ek olarak, ISAF'a bağlı Bölge Komutanlıkları (Regional Command-RC) Kuzey, Batı, Güney, Doğu ve Başkent (Kabil) olmak üzere beş bölgesel komutanlık 2006 yılında oluşturulmuştur. Oskari Eronen (2008:6-7) BM ve genişleyen ISAF için, başlangıçta direniş hareketinin düşman olarak görülmediğini, ama potansiyel düşmanın Afgan merkezi hükümetin üstünlüğünün ve otoritesinin eyaletlere ulaşmasını tehdit eden eski savaş lortları ve suçlularının olduğunu beyan etmektedir.

Direniş hareketine karşı olarak ilk aşamada güvenlik alanında 2010 yılsonu itibarıyla, Afgan hükümetinin desteği ve onunla yakın iş birliği içinde, ISAF'ın, Sonsuz Özgürlük Operasyonunun ve Bölgesel İmar Ekiplerinin, Afgan yeteneklerinin güçlendirilmesi de dâhil olmak üzere Afganistan'ın tüm bölgelerinde güvenlik ve istikrarı teşvik etmesi hedeflenmiştir. 2010 yılı sonuna kadar, ülke çapında saygın, profesyonel, etnik olarak dengeli Afgan ulusal ordusunun oluşturulması ve Afgan Hükümetinin uyuşturucu ile mücadelede kolluk kuvvet kapasitesini güçlendirilmesi ve afyon ekiminin ortadan kaldırılmasına katkıda bulunacak etkili önlemlerin alınması öngörülmüştür (Afghanistan Compact, 2006:6). 2008 tarihinde Bükreş'te ISAF'ın "Stratejik Vizyonu"nu açıklamıştır. Söz konusu vizyonda, Afganistan'ın yeniden inşasına yardımcı olurken yol gösterici ilkeler arasında; sağlam ve uzun vadeli ortak bir taahhütte bulunulması, artan Afgan liderlik ve sorumluluğu için desteğin sürdürülmesi,

uluslararası toplum tarafından sivil ve askeri çabaları bir araya getiren kapsamlı bir yaklaşımın geçerli olması ve Afganistan'ın komşularıyla ve özellikle de Pakistan ile artan bir iş birliği ve angajmanı olması yer almıştır. Sonuç olarak ISAF'ın Afganistan'da uygulamaya başladığı karşı direniş harekât stratejisinde, “Güvenlik”, “Yönetim”, “İmar ve Kalkınma” ile “Uyuşturucuyla Mücadele” şeklinde dört ana mihverin bulunduğu ve Afganistan'da güvenliğin sağlanmasının, stratejik hedeflere ulaşmak için bir ön koşul olarak kabul edildiği de görülmektedir (RPTSSA, 2008b:7-19).

Direnişin kapasitesini zayıflatmak ve yok etmek için, kinetik operasyonlarla direnişçilerin öldürülmesi ve yakalanması, donanımlarının, malzemelerinin ve altyapılarının yok edilmesi hedeflenmiştir. Bunun yanında belirli bir alana direnişçilerin erişiminin engellenerek, hareket serbestisinden yoksun bırakılarak ve fiziksel olarak onları halktan ayırarak, doğrudan direnişin kapasitesinin zayıflatılması amaçlanmıştır. Ayrıca Afganistan'ın sınırlarının güvence altına alınmasının direnişçileri Pakistan'daki sığınaklara erişimden yoksun bırakacağı ve doğrudan ülkede güvenliğe destek olacağı düşünülmüştür. Sınırları güvence altına almanın ayrıca sınırdan yasadışı uyuşturucu akışını sınırlayarak ya da önleyerek suçluları ve direnişçileri önemli bir gelir kaynağından yoksun bırakacağı ve güvenliğe katkı sağlayacağı düşünülmüştür

Karşı direniş harekât stratejisinde, halkı koruma, ekonomik büyümeyi sağlama ve kamu hizmetlerinin sağlanmasında nihai sorumluluğun Afgan hükümetinde olması gerektiği düşünülmüştür. Bu çerçevede, Afgan hükümetinin tüm seviyelerinde önemli kurumları ve politika yapma süreçlerini şeffaflaştırma, daha etkili kılma, hizmet verdikleri insanlara karşı duyarlı ve sorumlu yapma, yönetimin geliştirilmesinde önemli bir aşama olarak belirlenmiştir. Kamu bilgilendirme çalışmaları ile uyuşturucu madde üretmenin veya yasadışı kaçakçılık yapmanın potansiyel riski hakkında halka mümkün olduğu kadar çok bilgi sağlayarak, Afganlıları uyuşturucu ticareti dışında kalmaya ikna etmek amaçlanmıştır (RPTSSA, 2008: 24).

2008 yılında Afgan hükümetinin liderliğini güçlendirecek önemli bir adım atılmış, başkent Kabil'in güvenlik sorumluluğunun liderliği, 28 Ağustos 2008 tarihinden itibaren ISAF'tan, Afgan güvenlik güçlerine devredilmiştir. Ayrıca Afganistan'da ABD emrinde daha fazla sivil uzman personelin görevlendirilmesi de sağlanmıştır. Başlangıçta 2011 yılına kadar 134.000 kişilik bir Afgan ordusu, 82.000 kişilik bir polis gücü oluşturmak için çalışmaların hızlandırılacağını ve sivil çabaların da artırılacağını beyan edilmiştir.

ISAF komutanı General McChrystal'ın 2009 yılı değerlendirmesi Afganistan'da karşı direniş olarak görülen çeşitli hatalı uygulamaların açıkça ortaya konulması için önemli bir fırsat sunmuştur. Harekâtın en yetkilisi tarafından yapılan açıklamaya göre; ISAF'ın sebep olduğu sivil kayıpların ve tali zararların ciddi şekilde Afgan halkının gözünde ISAF'ın meşruiyetine zarar verdiğini, bireysel ve ekonomik güvensizliğin hükümete kamuoyu güvenini azalttığını, Afgan kültürüne saygısızlığın ISAF'ın başarısına direniş tehdidi kadar büyük bir sorun oluşturduğunu, halkın yönetime duyduğu güven krizinin, zayıf yönetim yapısından, yolsuzluğa bulaşan yetkililerin cezalandırılmamasından ve uzun süredir hissedilen ekonomik fırsatların yokluğundan kaynaklandığını, Afgan güvenlik güçleriyle birlikte, halka güvenlik ve normalleşme getirmek, onları direniş şiddetinden, yolsuzluktan ve baskıdan korumak için ISAF'ın yaklaşımını değiştirmesi gerektiğini belirtmiştir (McChrystal, 2009a:2-12). General McChrystal bu yeni stratejinin Afgan halkının desteğini kazanacak ve güvenli bir ortam sağlayacak şekilde entegre bir sivil-askeri karşı direniş harekâtı olması gerektiğini ve bu stratejiye uygun şekilde kaynak sağlanması gerektiğini yakın vadede (gelecek 12 ay içinde),

direnış hareketinin ivmesini tersine çevirmede ve inisiyatif kazanmada başarısız olunmasının, direnişı yenmenin artık mümkün olmadığı tehlikeli bir sonuca götüreceğini vurgulamıştır.

ISAF komutanı General McChrystal ayrıca; Afgan hükümetinin mevcut dönemdeki veya eski üyeleri olan bazı yerel ve bölgesel güç sahiplerinin, mali açıdan bağımsız olmalarının ve sadık silahlı takipçilerinin olmasının, Afgan hükümetinden özerk olmalarına ve daha tutarlı bir Afgan devleti kurma çalışmalarını engellemelerine neden olduğunu, direniş hareketlerinin, askeri operasyonlar ve ev sahibi ülkenin bir dereceye kadar direniş unsurlarıyla uzlaşmasını öngören politik faaliyetlerle sonlandırılabilceğini, toplumla yeniden bütünleşmenin (Reentegrasyon) ise karşı direniş harekâtının önemli bir bileşeni olduğunu, operasyonlara devam ederken direnişçilerin savaşmak, kaçmak veya yeniden bütünleşmek şeklinde üç seçeneği olacağını, ISAF'ın onlara bir çıkış yolu sunarak, düşük seviyeden orta seviyeye kadar olan eski direniş savaşçıları topluma yeniden kazandırmak için fırsatları belirlemesi gerektiğini belirtmiştir (McChrystal, 2009a:2-13). Daha önce uygulanan karşı direniş harekâtının eleştiriliş niteliğindeki açıklamaları ile ISAF komutanı General McChrystal, direniş karşısında harcanacak mevcut zamanın %95'nin Afgan halkı ile ilişki kurulmasına ve Afgan yönetimi ile birlikte ihtiyaçların karşılanmasına yoğunlaştırılmasını, direnişçilere değil halka odaklanması gerektiğini, halkın güveninin kazanılmasını ve Afgan yönetiminin halkın desteğini kazanmasına yardım edilmesini vurgulamıştır.

Yukarıdaki değerlendirmeler sonucunda revize edilen hususlar ayrıca karşı direniş harekâtı eğitim rehberi içeriğinde tüm personele duyurulmak üzere yayımlanmıştır. Buna göre; ISAF harekât stratejisi üç ana çaba üzerine odaklanmıştır. İlk olarak direnişin nüfuzlu olduğu bölgelerde halkı koruyarak inisiyatif kazanılması; ikinci olarak direniş hareketinin etkisinin halktan uzaklaştırılması, hukukun üstünlüğünün tesis edilmesi ve temel hizmetleri sunulması için Afgan hükümetinin yerel yapılarının desteklenmesi; üçüncü olarak toplumsal kalkınmayı besleyecek, istihdam olanakları oluşturacak ve komşu ekonomik koridorları bağlayacak nüfus güvenlik tedbirlerinin uygulanması planlanmıştır (RPTSSA, 2010a:6-13).

Ancak General McChrystal'ın ileri sürdüğü görüşleri ile ABD Başkan Yardımcısı Joe Biden tarafından savunulan terörle mücadele stratejisini reddettiği ve onu "öngörüsüz" olarak tanımladığı iddia edilmesi üzerine 23 Haziran 2010 tarihinde ABD Başkanı Obama, ISAF komutanı General Stanley McChrystal'ın istifasını kabul ettiğini ve General David Petraeus'u yeni ISAF komutanı olarak önerdiğini açıklamıştır. Daha önceki görevleri arasında ABD'nin Kuzey Irak'tan sorumlu komutanlığı bulunan ve Türkiye'de "Çuvalcı komutan" diye anılan General David Petraeus'un Afganistan'da göreve gelmesini müteakip, 01 Ağustos 2010 tarihinde kendi karşı direniş harekât rehberini yayımlamıştır. General David Petraeus, karşı direniş harekâtında belirleyici boyutun insani boyut olacağını, bu nedenle ağırlık merkezinin halk olacağını belirtmiş, sadece onlara güvenlik sağlayarak ve güvenlerini kazanarak Afgan yönetimi ve ISAF'ın başarılı olacağını vurgulamıştır. Ayrıca ISAF Operasyon Planında (ISAF OPLAN 38302, Revision 5), 2014 yılı sonuna kadar ülke genelinde Afgan ulusal güvenlik güçlerine güvenlik sağlama liderliğinin devredilmesine yönelik uygun koşulların sağlanması için "temizleme-elde tutma-inşa etme" stratejisi üzerinde durulmuştur. ISAF'ın bu hedefleri gerçekleştirmesi için halkı koruması, Afgan ulusal güvenlik güçlerini geliştirmesi, direniş ve suç ağlarını etkisizleştirilmesi, meşru yönetimin gelişiminin ve sürdürülebilir sosyo-ekonomik kalkınmanın desteklenmesi öngörülmüştür (RPTSSA, 2011a:7). Ancak geçiş sürenin başlayacağı dönemde, 18 Temmuz 2011 tarihinde General John Allen, CIA Başkanlığına getirilen General David Petraeus yerine ISAF ve USFOR-A'nın komutasını devralmıştır (RPTSSA, 2011b:8). Şubat 2013'e kadar bu görevi yürüten General John Allen, daha sonra komutanlığı General Joseph Dunford'a devretmiştir. Bu dönemlerde uygulanan karşı direniş harekâtında köklü bir değişiklik gözlenmemiştir. Son olarak 2014 yılında General John F.

Campbell komutasında iken ISAF misyonunu tamamlayarak Afganistan'ta tüm güvenliği Afgan güçlerine devrederek dağıtılmıştır. Ancak ISAF sonrası NATO destekli 1 Ocak 2015'den itibaren Afgan güvenlik güçlerine eğitim, danışmanlık ve yardım amacıyla muharip gücü olmayan "Kararlı Destek" (Resolute Support) adlı yeni ve daha küçük bir görev kuvveti tesis edilmiştir. BM'nin de desteklediği bu görevde yaklaşık olarak 12 bin personelin görev aldığı belirtilmiştir. Bu görevde Afganistan'da kalıcı bir barış ortamı tesis etmek ve merkezi hükümeti üstelendiği görevlerinde desteklemek öne çıkarılmıştır.

5. AFGANİSTAN'DAKİ DİRENİŞ VE KARŞI DİRENİŞİN SAYISAL SONUÇLARI

Afganistan'daki Taliban direnişi, uluslararası toplumun ve Afgan merkezi yönetiminin hataları nedeniyle her geçen gün daha güçlü bir direniş hareketine dönüşmüştür. Afgan yönetimi, ABD ve NATO'nun birleşik gücü ile 2001 yılından itibaren başlatılan faaliyetlerde, Afganistan'ın sosyal, ekonomik, politik ve askeri göstergelerinde bu direniş hareketini ortadan kaldıracak şekilde yeterli gelişimi sağladığını söylemek mümkün değildir. Ancak buna rağmen Dünya Bankasının Ağustos 2013 ayında yayımlanan analizine göre, son 10 yılda Afganistan'ın ekonomik durumundaki ilerleme karışık bir eğilim göstermiştir. Afgan ekonomisi 2003 ve 2012 yılları arasında ortalama % 9,2 oranında büyümüş ve kişi başına gelir 160 ABD dolarından 600 ABD dolarına ulaşmıştır (WB Report, 2013: 15). Ülkede "Asia Foundation" tarafından, 2013 yılında Afgan halkı arasında yapılan yıllık ülke çapındaki kamuoyu anketinde, ulusal düzeyde ülkenin karşı karşıya kaldığı büyük sorunlarla ilgili olarak tespit edilenler sırasıyla; güvensizlik (% 30), yolsuzluk (% 26), işsizlik (% 25) ve kötü ekonomi (% 10)nin öne çıktığı belirlenmiştir (Asia Foundation, 2013: 22).

Geçen yıllar içerisinde Afganistan'daki Birleşmiş Milletler Yardım Misyonu (UNAMA) tarafından 2014 yılında yayımlanan rapora göre; 2009 tarihinden itibaren Afganistan'daki silahlı çatışmalarda 14.064 Afgan sivil hayatını kaybetmiştir. Bunun yanında, sadece 2013 yılında 2.959 ölü ve 5.656 yaralı olmak üzere toplam 8.615 sivilin zarar gördüğü Afganistan'da, bu oranın 2012 yılına göre toplam sivil kayıplarında (7.589) % 14'lük bir artışa işaret ettiği vurgulanmaktadır (UNAMA Report, 2014:1-4). ABD silahlı güçlerinin sebep olduğu Afganistan'daki kontrolsüz nitelikteki sivil insan kayıpları ciddi bir sorun olarak ortada durmaktadır. Diğer yandan her türlü teknolojik yeterliliği olan ABD tarafından "yanlışlıkla" verilen zayıflar Taliban direnişini daha da güçlendirmektedir. Temmuz 2015'de Afgan ordusuna ait bir güvenlik noktasının yanlışlıkla bombalanması sonucu 10 Afgan askerinin öldürülmesi, Eylül 2015'de Helmand bölgesinde düzenlenen hava saldırısında narkotik görevlisi 11 Afgan polislinin öldürülmesi, 2015 Ekim ayında Taliban'ın elinden geri almaya çalıştığı Kunduz kentine hava saldırıları düzenleyen ABD güçlerince "Sınır Tanımayan Doktorlar" (Médecins Sans Frontières) örgütüne ait hastanenin bombalanması sonucu yaralıları iyileştirmeye çalışan doktor ve sağlık çalışanları dâhil 42 sivil kişinin hayatını kaybetmesi gibi açığa çıkan benzeri olaylarda ABD tarafından sadece özür dilenmiş ve önleyici yeni tedbirler alınmamıştır. Halkın daha çok Talibana yaklaşmasını ve direnişin devam etmesini sağlayacak bu tür hataların varlığı sebebiyle halkın Koalisyon güçlerine olan güveni daha da zayıflamaktadır.

ISAF komutanlarından General Joseph F. Dunford'un 16 Nisan 2013 tarihinde ABD Senatosuna yaptığı açıklamaları da incelendiğinde Afganistan'da sürdürülen direnişin kırılabilirdiğinin ileri sürülemeyeceği görülmektedir. General Dunford, Pakistan içindeki direniş hareketine ait sığınakların halen var olmasını, Afgan hükümetinin sınırlı kurumsal kapasitesinin ve yaygın yolsuzluğunu Afganistan'da uzun vadeli istikrar ve sürdürülebilir güvenliğin önündeki en büyük engeller olarak gördüğünü belirtmektedir. Ayrıca, General Dunford Direniş yürüten Taliban'ın ve Hakkani Ağ'ı dâhil tüm alt gruplarının yüksek profilli

saldırıları yapma yeteneğini koruduğunu, Taliban'ın ISAF'ın geri çekilmesi ve kendi algısı ile Afgan güvenlik güçlerinin zayıflığının, özellikle sürekli dış destek ve Pakistan'daki güvenli sığınak ile takviye edildiğinde, istismar edilebileceğine ve askeri yeteneğinin ve nüfuzun yeniden kazanılmasını sağlayacağına olan inancını koruduğunu belirtmektedir (Dunford, 2013:2-9).

Afganistan'da Talibanın yürüttüğü direniş karşısında NATO ve Koalisyon Güçleri, üçte ikisi ABD askerlerine ait olmak üzere 13 yılda 3 bin 488 kayıp verirken Alman Barış Konseyi olarak bilinen Friedensratschlag'nin, Afganistan işgalinin onuncu yılı dolayısıyla yayınladığı bilançoda: Afganistan'da bütün taraflardan toplam 70 bin 604 kişinin öldüğünü, bunlar arasında 43 bininin ise çoğunluğu çocuk ve kadınların oluşan sivil kişiler olduğunu belirtmiştir. Savaşın yaşandığı Afganistan'da ayrıca insan hakları ihlallerine dair birçok rapor bulunmaktadır. Özellikle savaşta tarafların uyması gereken kuralları içeren uluslararası sözleşmelere aykırı şekilde hareket edildiğini gösteren sayısız delil ve şikâyete rağmen harekete geçilmediği de görülmektedir. Son olarak Afganistan artık şiddet sarmalından çıkılmayacak bir bölge olarak terk edilmeye de başlamıştır. Uluslararası Af Örgütünün (Amnesty International) 2016 raporuna göre: Afganistan'da yaşanan şiddet dolayısıyla son üç yılda 1.2 milyon Afgan'ın evlerini terk etmek zorunda kalmıştır. Afganistan işgalinden bu yana geçen 13 yılda yaklaşık 900 milyar dolara mal olduğu ileri sürülen karşı direniş hareketinin akıbeti ise Koalisyon güçleri açısından 2016 yılı içerisinde hala belirsizliğini sürdürmektedir.

SONUÇ

Tarihinde birçok defalar işgale uğrayan Orta Asya'da denize kıyısı olmayan ve engebeli arazisi ile bilinen Afganistan 11 Eylül 2001 sonrasında El Kaide ve Taliban rejimine karşı başlatılan hareketin bir anda merkezine oturmuştur. Bir tarafta ABD'nin liderlik ettiği "Sonsuz Özgürlük Operasyonu", diğer tarafta Afganistan merkezi yönetimine destek sağlamak amacıyla başlatılan "ISAF Harekâtı" olmak üzere farklı kollarla yürütülen hareketlerin asıl amacının direniş hareketi başlatan ve El-Kaide örgütüne destek veren Talibanı sona erdirmek olduğu ileri sürülmektedir. Yaklaşık beş yıl Afganistan'ı yönettikten sonra, 11 Eylül saldırıları sonrasında Afganistan'da yönetimi bırakmaya zorlanan Taliban rejimi, daha sonra 2002 yılında merkezi hükümeti devirmek için başlattığı mücadelesi ile 2006 yılında tam bir direniş hareketine dönüşmüştür. Bu direniş hareketini yıkmak için ABD liderliğindeki Koalisyon güçlerince merkezi Afganistan güvenliğine destek sağlanarak karşı direniş hareketi yürütülmektedir.

Genelde direniş hareketleri, mevcut yönetimi devirerek yeniden gücü ele geçirmek, yabancı veya işgalci olarak algıladıkları güçleri ülkeden defetmek ve istismar edebileceği hükümet kontrolünün az veya olmadığı bir bölge yaratmak veya bu bölgeyi elde tutmak şeklinde çeşitli hedefleri elde etmek için çalışmaktadır. Bu eylemlere karşı devletin veya devletin yanında yer alan güçlerin elindeki bütün imkânları kullanarak tüm tehditlere karşı koyması, direniş olarak gözüken silahlı şiddet hareketinin oluşumuna sebep olan sorunları çözmesi ve toprakları üzerindeki egemenliğini koruyarak güvenliği sağlaması için icra ettiği tüm faaliyetlere ise karşı direniş hareketi adı verilmektedir.

Afganistan'da yürütülen direniş ve karşı direniş hareketlerinde tarafların tam olarak başarıya ulaştıkları ileri sürülemez. Geçen yıllar içerisinde direnişin kapasitesi ve gücü zayıflatılmış

olmakla beraber sona erdirilemediği görülmektedir. Bunun en büyük sebebi ise karşı direniş harekâtının sürekliliğindeki sorunlar ile bu harekâtın ilkelerine tam olarak uygun hareket edilmemesidir. Özellikle ISAF komutası altındaki silahlı güçlerin takviyesinin zorlaşması, bölge halkına olan yanlış muameleler ve direniş güçlerinin halk nezdindeki kazanımları sorunların başlıca sebepleri arasındadır. Ayrıca merkezi hükümet güçlerinin yeterli derecede güçlendirilmemesi, ülkedeki siyasi kültür, halkta oluşan güvensizlik ve binlerce sivil insanın kaybı dikkate alındığında Afganistan'daki karşı direniş harekâtı istenilen hedefe ulaşamamıştır. Sadece silahlı güçlere odaklanan bir karşı direnişin olumlu sonuç vermeyeceği anlaşılmaktadır.

KAYNAKÇA

AFGHANISTAN COMPACT. Building on Success The London Conference on Afghanistan 31 January-01 February 2006, 1-16, http://www.nato.int/isaf/docu/epub/pdf/afghanistan_compact.pdf, 10 Ocak 2015.

AJP-3.4.4. Allied Joint Doctrine For Counterinsurgency, February 2011, <http://info.publicintelligence.net/NATO-Counterinsurgency.pdf>, 15 Kasım 2015.

ASIA FOUNDATION. Afghanistan in 2013, A Survey of the Afghan People, 2013, 1-229, www.asiafoundation.org, 13 Nisan 2014.

BAFM 71876. “Countering Insurgency”, Volume 1, Part 10, October 2009.

BARFIELD, T. ve N.NOJUMI. “Bringing More Effective Governance to Afghanistan: 10 Pathways to Stability”, Middle East Policy, Vo l. XVII, No. 4, Winter 2010, 40-52.

CAMPBELL, J. M. O’HANLON. J. SHAPIRO, “Assessing Counterinsurgency and Stabilization Missions”, Brookings Policy Paper, Number 14, May 2009, 3-27, <http://www.brookings.edu>, 15 Temmuz 2013.

COHEN, E., C. CRANE, J.HORVATH, and J. NAGL. “Principles, Imperatives, and Paradoxes of Counterinsurgency”, Military Review, March-April 2006, 49-53.

COIN Guide. United States Government Interagency Counterinsurgency Initiative, January 2009, 1-60, www.state.gov/t/pm/ppa/pmppt, 15 Aralık 2013.

DUNFORD, Joseph F. “Written Posture Statement on the Situation in Afghanistan”, Before the Senate Armed Services Committee, April 16 2013, 1-15.

ERONEN, Oskari. “PRT Models in Afghanistan: Approaches to Civil-Military Integration”, CMC Finland Civilian Crisis Management Studies, Volume 1: Number 5, 2008, 1-52, <http://www.cmcfinland.fi>, 15 Ekim 2015.

FM 100–20/AFP 3-20, Military Operations in Low Intensity Conflict, USA Headquarters Departments of the Army and the Air Force, Washington, D.C., 05 December 1990.

FMI 3-24.2 (FM 90-8, FM 7-98). “Tactics in Counterinsurgency”, USA Headquarters Department of the Army, Washington, DC, March 2009, <http://www.fas.org/irp/doddir/army/fmi3-24-2.pdf>, 05 Aralık 2015.

FUKUYAMA, Francis. Devletin İnşası: 21. Yüzyılda Dünya Düzeni ve Yönetişim, (Çev. Devrim Çetinkasap), Remzi Kitabevi, Birinci Baskı, 2005.

GAI. US Government, 2012,1-29, <https://www.hsdl.org/?view&did=713599>, 05 Eylül 2013.

GALULA, David. Counter–Insurgency Warfare: Theory and Practice, Frederick a. Praeger, Publisher, New York-London, 1964, 1-104, <http://armyrotc.missouri.edu/pdfs-docs/Galula%20David%20-%20Counterinsurgency%20Warfare.pdf>, 15 Temmuz 2012.

GAUSTER, Markus. "Provincial Reconstruction Teams in Afghanistan", Occasional Paper Series, No. 16, The George C. Marshall European Center for Security Studies, January 2008, 1-62, 8 <http://www.marshallcenter.org/occpapers-en>, 15 Temmuz 2013.

GEIB, Robin. "Armed Violence in Fragile States: Low-intensity Conflicts, Spillover Conflicts, and Sporadic Law Enforcement Operations by Third Parties", International Review of The Red Cross, March 2009, 127-142.

ICG. The Insurgency In Afghanistan's Heartland, Asia Report N°207, 27 June 2011, 1-37, <http://www.crisisgroup.org>, 25 Nisan 2015.

ISAF Placemat Archives, "Jan. 2009" 12 January 2009a, <http://www.isaf.nato.int/isaf-placemat-archives.html>, 15 Kasım 2015.

JOG 10/01. "Counterinsurgency (COIN)", 26 May 2010, [http://www.operacional.pt/docs/NATO%20TT-6185%20Bi-SC%20Counter-Insurgency %20\(COIN\)%20.pdf](http://www.operacional.pt/docs/NATO%20TT-6185%20Bi-SC%20Counter-Insurgency%20(COIN)%20.pdf), 10 Şubat 2012.

JOHNSON, T.H. ve M.C.MASON, "Understanding the Taliban and Insurgency in Afghanistan", Orbis, Winter 2007, 71-89, 74, <http://www.nps.edu>, 16 Aralık 2015.

JONES, Seth G. "The Rise of Afghanistan's Insurgency: State Failure and Jihad", International Security, Vol. 32, No. 4, Spring 2008b, 7-40.

JP 1-02, "Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms", 12 April 2001, As Amended Through 13 June 2007, 1-523, <http://wstiac.alionscience.com/pdf/dodmilitarydictionary.pdf>, 12 Ocak 2015.

KATZMAN, Kenneth. Afghanistan: Post-Taliban Governance, Security, and U.S. Policy, CRS Report for Congress, 23 October 2013b, 1-84, www.crs.gov, 18 Aralık 2015.

KILCULLEN, David. "Counter-insurgency Redux", Survival vol. 48 no. 4, Winter 2006–07, 111–130, <http://web.b.ebscohost.com>, 12 Aralık 2012.

KINROSS, Stuart. "Clausewitz and Low-Intensity Conflict", The Journal of Strategic Studies, Vol.27, No.1, March 2004, 35-58.

KLARE, Michael T. and P. KORNBLUH. "The New Interventionism: Low-Intensity Warfare in the 1980s and Beyond", Low Intensity Warfare, 1988, KEN incorporated-Philippines, <http://www.thirdworldtraveler.com>, 12 Mart 2016.

KLARE, Michael T. "The New Face of Combat: Terrorism and Irregular Warfare in the 21st Century", in C.W. KEGLEY (ed.), The New Global Terrorism: Characteristics, Causes, Control, Pearson Education, 2003, 27-35.

MARSDEN, Peter. "Whither the Taliban?" Asian Affairs, vol. XXXIX, no. III, November 2008, 362-369.

McCHRISTAL, Stanley A. "COMISAF Initial Assessment", The Washington Post, 30 August 2009a, www.media.washingtonpost.com, 11 Şubat 2010.

METZ, Steven. and R. MILLEN. *Insurgency and Counterinsurgency in the 21st Century: Reconceptualizing Threat and Response*, Strategic Studies Institute Home, November 2004, 1-43, <http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdf/files/pub586.pdf>, 15 Ağustos 2015.

MOCKAITIS, Thomas R. “The Phoenix of Counterinsurgency”, *The Journal of Conflict Studies*, Vol 27, No 1, Summer 2007, 9-21, <http://journals.hil.unb.ca/index.php/JCS/article/view/5609/6575>, 10 Şubat 2015.

MOORE, R. Scott. “The Basics of Counterinsurgency”, *Small Wars Journal*, 2007, 1-24, <http://smallwarsjournal.com/blog/small-wars-pleasures>, 07 Ağustos 2015.

MORELLI, Donald R. and M.M. FERGUSON, “Airland Battle and Low Intensity Warfare”, *Headquarters United States Army Training and Doctrine Command*, 12 January 1984a, 1-36, <http://www.dtic.mil>, 12 Mart 2014.

MORELLI, Donald R. and M.M. FERGUSON. “Low-Intensity Conflict: An Operational Perspective”, *Military Review*, Volume LXIV No. 11, November 1984b, 2-16

NEWELL, Clayton R. “What is Operational Art?” *Military Review*, Volume LXX, No 9, September 1990, 2-16.

NOJUMI, Neamatollah. “The Rise and Fall of the Taliban”, R.D.CREWS. A.TARZI, *The Taliban and the Crisis of Afghanistan*, First Harvard University Press paperback edition, 2009, 90-117.

PAUL, C. C.P. CLARKE. B.GRİLL. *Victory Has a Thousand Fathers: Sources of Success in Counterinsurgency*, RAND Corporation, 2010, 1-155, <http://www.rand.org>, 10 Şubat 2013.

PAYNE, Kenneth. “Some Principles for Influence in Counterinsurgency”, *The British Army Review*, Number 150, Winter 2010/2011, 23-30, <http://kennethpayne.squarespace.com/writing>, 13 Şubat 2014.

PIRNIE, B.R. E. O’CONNELL. *Counterinsurgency in Iraq (2003–2006)*, RAND Counterinsurgency Study, Volume 2, 2008, 1-106, <http://www.rand.org>, 15 Nisan 2016.

PROGRESS IN AFGHANISTAN, *Bucharest Summit 2-4 April 2008*, 1-20, NATO Public Diplomacy Division, 1110 Brussels-Belgium, www.nato.int, 10 Ekim 2015.

RAŞİD, Ahmed. *Taliban: İslamiyet, Petrol ve Orta Asya’da Yeni Büyük Oyun*, (Çev.Osman Akınhay), Kitap Matbaacılık, İkinci Baskı, Ocak 2007.

RPTSSA. *Report to Congress Section 1231*, June 2008a, 1-72, <http://www.defense.gov>, 26 Kasım 2015.

RPTSSA. *Report to Congress, Section 1230*, 29 August 2008b, 1-102, <http://www.defense.gov> 26 Kasım 2015.

RPTSSA. *Report to Congress, Section 1230/1231*, April 2010a,1-150, <http://www.defense.gov> 5 Kasım 2015.

RPTSSA. Report to Congress, Section 1230/1231, April 2011a, 1-123, <http://www.defense.gov> 15 Kasım 2015.

RPTSSA. Report to Congress, Section 1230, October 2011b, 1-138, <http://www.defense.gov> , 23 Kasım 2015.

RPTSSA. Report to Congress, Section 1230/1221, December 2012b, 1-166, <http://www.defense.gov>, 15 Kasım 2015.

SALEHYAN, Idean. Transnational Insurgencies and the Escalation of Regional Conflict: Lessons for Iraq and Afghanistan, USA Army Strategic Studies Institute, 2010, <http://www.StrategicStudiesInstitute.army.mil>

SARKESIAN, Sam C. “The Myth of US Capability in Unconventional Conflicts”, Military Review, Volume LXVIII, No 9, September 1988, 2-17, <http://cgsc.contentdm.oclc.org/cdm/singleitem/collection/p124201coll1/id/519/rec/4>, 02 Mart 2014.

SINNO, Abdulkader. Explaining the Taliban’s ability to Mobilize the Pashtuns, R.D.CREWS ve A.TARZI (Ed.), The Taliban and the Crisis of Afghanistan, First Harvard University Press paperback edition, 2009, 59-89.

SLAIKEU, Karl A. “Winning the War in Afghanistan: An Oil Spot Plus Strategy for Coalition Forces”, Small Wars Journal, 2009, 2-12, www.smallwarsjournal.com, 8 Nisan 2016.

SOOD, V. K. “Low-Intensity Conflict: The source of Third-World Instability”, Studies in Conflict & Terrorism, Volume 15, Issue 4, January 1992, 233-250.

STRAND, Håvard and M.DAHL, “Defining Conflict-Affected Countries”, Paper commissioned for the EFA Global Monitoring Report 2011, The hidden crisis: Armed conflict and education, <http://unesdoc.unesco.org>, 2010, 1-17.

SWAM, Richard M. “Removing Square Pegs From Round Holes Low-intensity Conflict in Army Doctrine”, Military Review, December 1987, 2-15, <http://cgsc.contentdm.oclc.org/cdm/singleitem/collection/p124201coll1/id/522/rec/23>, 05 Ocak 2016.

THOMPSON, Robert. Defeating Communist Insurgency: Experiences from Malaya and Vietnam, Chatto & Widus, London, 1966.

TSE-TUNG, Mao. On Guerrilla Warfare, Fleet Marine Force Reference Publication, 05 April 1989, 1-128.

UNAMA Report. Afghanistan Annual Report on Protection of Civilians in Armed Conflict:2013, February 2014, 1-73, <http://unama.unmissions.org>, 15 Mayıs 2015.

VALERIANO, Napoleon D. and C.T.R. BOHANNAN, Counter-Guerrilla Operations:The Philippine Experience, Frederick A. Praeger, Inc., Publisher, 1962,1-275.

WALLENSTEEN, Peter. Understanding Conflict Resolution: War, Peace and the Global System, SAGE Publications, London, 2002, 1-320, [http:// guessoumiss. files. Wordpress .com/ 2011/08/understanding-conflicts-resolution.pdf](http://guessoumiss.files.wordpress.com/2011/08/understanding-conflicts-resolution.pdf), 10 Nisan 2016.

WB Report, Afghanistan:Public Financial Management and Accountability Assessment, Report No. 80996-AF, August 2013, 1-107, <http://documents.worldbank.org>, 25 Nisan 2015.

WILLIAMS, Brian Glyn. “Talibanistan: History of a Transnational Terrorist Sanctuary”, Civil Wars, Vol.10, No.1, March 2008, 40–59.